

GLOSE IN KOMENTARJI

O NEUREJENOSTI NAŠEGA REVIALNEGA TISKA. Ko danes beremo in še večkrat slišimo sodbe o neurejenosti ali krizi našega revialnega tiska, se moramo vprašati, v čem je pravzaprav ta neurejenost oziroma kriza. Opažamo namreč, da posamezniki in različne grupacije to neurejenost zelo različno pojmujejo oziroma jo odkrivajo v različnih stvareh. Nekateri so mnenja, da je pravni položaj revij neurejen in potemtakem tudi vzrok vsem ostalim napetostim, konfliktom in podobno. Drugi zopet izražajo prepričanje, da je z ukinitvijo *Perspektiv* ostala pomembna grupacija umetniških ustvarjalcev in esejistov brez prave in resnične možnosti za svoje izpovedovanje. Določena grupacija književnikov pa sicer govori o neurejenosti našega revialnega tiska, nikoli pa ne pove, kje je ta neurejenost. Upamo pa si domnevati, da to neurejenost nekateri pojmujejo zelo subjektivno. Obstaja namreč del književnikov, ki v nobeni reviji s svojimi umetniškimi prispevki nečejo sodelovati, ali pa ne morejo, ker njihovi prispevki ne ustrezajo estetskimi in drugim kriterijem, po katerih obstoječe revije uravnavajo svojo uredniško politiko. Če nekateri književniki ne sodelujejo v obstoječem revialnem tisku — čeprav jim je ta možnost dana — ker so sprti z nekaterimi člani uredniških odborov ali ker njihovi koncepti niso nikoli v nobeni reviji bili deležni zadostne podpore — ali iz drugih drobnih osebnih in prestižnih razlogov, potem je njihovo razglašanje neurejenosti v našem revialnem tisku izrazito subjektivno. Predstavniki te grupacije bi verjetno — če ne javno, pa vsaj privatno — podprli ukinitvev tako *Sodobnosti* kot *Problemov*, gotovo pa bi pozdravili ali podprli administrativne ukrepe v okviru dveh revij, če bi ustvarili situacijo, ki bi zanje pomenila rešitev našega revialnega tiska. Iz prakse našega družbenega še bolj pa ekonomskega življenja pa vemo, da administrativni posegi v sedanjih razmerah sicer na eni strani še nekaj rešijo, na drugi strani pa vedno povzročajo nove probleme, tenzije in konflikte.

Revialni tisk je resnično neurejen za vse tiste ustvarjalce, ki jim obstoječe revije nečejo oziroma ne morejo objavljati njihovih prispevkov, ker niso v skladu z estetskimi koncepti in drugimi kriteriji teh revij. Priznati namreč moramo, da so slovenske in tudi druge jugoslovanske revije v rokah določenih grupacij, ki imajo lastne koncepte. Ne moremo tudi zatisniti oči pred dejstvom, da so ti koncepti zelo različni in včasih tudi povsem nasprotni. Pred leti sem gojil iluzijo, da je možno ustvariti revijo, ki bo izven oziroma nad vsemi grupami. Prepričan sem, da je to danes povsem nemogoče. Grupno življenje je zakonitost našega družbenega dogajanja. Smo namreč priča izredni diferenciaciji stališč na vseh področjih družbenega in še bolj ekonomskega življenja. Ta diferenciacija ni samo rezultat demokratičnega razvoja naše družbe, temveč tudi kompliciranosti in relativne razvitosti ekonomskega življenja. Diferenciacija stališč in možnost številnih alternativ pa predstavljajo socialni temelj za formiranje različnih formalnih in še bolj neformalnih grup. Porajanje grup na različnih nivojih in v različno intenzivnih oblikah vnaša v družbo večjo dinamiko, pestrost, hitreje odpira in razrešuje konflikte, ki so bili prej prikriti in latentni, povzroča večjo aktivizacijo, participacijo in tudi večjo satisfakcijo pri

* Pričujočo glosso objavljamo z namenom, da se o vprašanih, ki jih sproža, razvije diskusija. — *Op. ured.*

članih, po drugi strani pa predstavlja tudi različne nevarnosti klikarstva, birokratizma, monopolizma in podobno. Tako imamo npr. v okviru našega ekonomskega življenja takšne neformalne grupacije (posebno med ekonomisti), ki predlagajo rešitve, ki se gibljejo v okviru preživelega, čeprav še ne docela premaganega ekonomskega sistema; na drugi strani pa so grupacije, ki predlagajo rešitve, ki ustrezajo progresivno porajajočim se ekonomskim odnosom. Boj med temi grupacijami in izbiranje med številnimi alternativnimi rešitvami, ki jih predlagajo, našemu ekonomskemu življenju lahko samo koristita.

Določeno socialno grupiranje na področju umetnosti in družbenih znanosti je danes dejstvo in se bo nadaljevalo. Iz tega razloga povsem razumemo predlog nekaterih delegatov na zadnjem kongresu književnikov o združevanju književnikov po estetskih in drugih afinitetah. Jugoslovanski književniki so v okviru svoje organizacije dezintegrirani, zato ker enotnosti in integracije ob vedno večji diferenciaciji estetskih in tudi drugih idejnih stališč ni možno več doseči. Vprašanje je: ali novo grupiranje ali pa vedno večja zakrnelost in izoliranost društev in zveze. Lahko pa se bo v nekaj letih v posameznih republiških društvih zgodilo to, kar se je sedaj zgodilo v Titogradu. Indikatorji za take možnosti obstajajo in so se v preteklosti že manifestirali.

Vse to navajam zaradi tega, da bi pokazal, v katero smer urejevanje neresenih problemov našega revialnega tiska ne bi smelo iti. Vsako urejevanje, ki ne bi upoštevalo obstoječe diferenciacije in vseh njenih tendenc, bi povzročilo še večje nezadovoljstvo in sprožilo nove vrste tenzij in konfliktov. Iz tega razloga sem mnenja, da ne bi bila najboljša in najbolj modra rešitev, če bi *Društvo slovenskih književnikov* začelo izdajati svojo revijo. Razni indikatorji nam kažejo, da to društvo ne tvori izredno kohezivne grupe, marveč je znotraj strukturirano v razne podgrupe. Če bo društvo začelo izdajati svojo revijo, je povsem verjetno, da bo ena izmed teh podgrup imela v rokah revijo. V primeru pa, če bo uredništvo sestavljeno tako, da bodo v njem predstavniki podgrup, bo neučinkovito, medlo in neizrazito v svojih konceptih, kot se vedno dogaja, kadar se grupe med seboj v akcijah paralizirajo (veto grupe). V nobenem primeru pa to ne bo rešilo tistih problemov in težav, ki v našem revialnem tisku dejansko obstajajo. Poleg tega pa nam izkušnje kažejo, da revije, ki so jih izdajale stanovske organizacije, niso bile posebno kvalitetne.

Obstaja pa še drug razlog, zaradi katerega ne bi bilo oportuno, da bi *Društvo slovenskih književnikov* izdajalo svojo posebno revijo. Mnogi književniki in posebno tisti, ki bi revijo verjetno dobili v roke, namreč reducirajo kulturo bolj na literarno umetnost; iz tega sklepamo, da bo koncept te revije izredno ozek. Čas je tako pojmovane revije že zdavnaj prerasel. Pri tem ne smemo pozabiti, da je za nekatere književnike umetnost in politika nekaj, kar je povsem ločeno in celo nezdružljivo, kar ne spada v njihovo pristojnost. Če bo zamišljena revija izšla iz take miselnosti, potem si lahko že vnaprej predstavljamo stopnjo njene aktualnosti.

In tretji premislek: že dolgo govorimo o tem, da posamezniki ne smejo biti nosilec številnih funkcij, ker to paralizira samoupravljanje. Tisti, ki ima veliko pomembnih funkcij, ima s tem večjo družbeno moč, kot pa je pri nas normativno dopustna. Če bodo torej dobili v roke revijo ljudje, ki so že drugod uredniki — in so povrh še člani raznih organov upravljanja in oblasti — pomeni, da stojimo pred nevarnostjo delnega monopolizma na določenem področju

kulturnega življenja. Poleg tega pa visoka koncentracija funkcij ne predstavlja samo birokratske nevarnosti, temveč je tudi delovno disfunkcionalna.

Kolikor je treba pri nas ustanoviti novo revijo, bi morali njen koncept oblikovati ne samo književniki, temveč tudi ekonomisti, sociologi, filozofi in drugi javni in znanstveni delavci. Le širok diapazon interesov lahko rodi revijo, ki ustreza zahtevam časa. Seveda pa bi bila o tem potrebna široka javna diskusija ali tribuna.

Tudi pravna ureditev revij, ki ne bi upoštevala teženj vseh sodelujočih, da vplivajo na uredniško politiko, ne bi bila perspektivna. Eden izmed razlogov nezadovoljstva z obstoječimi, predvsem literarnimi revijami, je tudi v tem, da sodelavci niso imeli zadosti možnosti vplivati na uredniško politiko. Če obstaja pri nas načelo, da se morajo vse stvari reševati po čim bolj neposredni samoupravni poti, potem mora tudi urejevanje revij potekati v skladu s tem načelom.

Janez Jerovšek

POPRAVEK

V 11. številki *Sodobnosti* je napaka v razpravi Fr. Zwitterja na str. 1066 v 8. vrsti: proti obstoječemu *socializmu*, pravilno: *socialnemu* in političnemu redu sploh.